

uskrсни blagdani, božićni blagdani“ (<http://jezicni-savjetnik.hr/?page=2>).

Tu je, čini se, nešto pobrkano. Ako je točno da su *blagdani* i *praznici* istoznačnice, a mislim da jesu, ali u različitim jezicima, onda su oni ujedno i neradni dani. A to što Jezični savjetnik naziva *praznicima* nisu neradni dani. Po svojoj vrsti mnogo su bliže spomendanima što ih u čl. 2., stavak (1.) nabraja važeći Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj. A to su:

- 9. siječnja – Dan sjedinjenja Međimurja s maticom zemljom Hrvatskom
- 15. siječnja – Dan međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske i Dan mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja
- 15. ožujka – Dan osnivanja Narodne zaštite
- 30. travnja – Dan pogibije Zrinskog i Frankopana
- 9. svibnja – Dan Europe i Dan pobjede nad fašizmom
- subota ili nedjelja najbliža 15. svibnju – Dan spomena na hrvatske žrtve u borbi za slobodu i nezavisnost
- 25. lipnja – Dan neovisnosti

- 23. kolovoza – Europski dan sjećanja na žrtve totalitarnih i autoritarnih režima – nacizma, fašizma i komunizma
- 30. kolovoza – Dan sjećanja na nestale osobe u Domovinskom ratu
- 25. rujna – Dan donošenja Odluke o sjedinjenju Istre, Rijeke, Zadra i otoka s maticom zemljom Hrvatskom
- 8. listopada – Dan Hrvatskoga sabora.

Preostaje nam još osvrnuti se na izraze spomenutog savjeta *zimski praznici, ljetni praznici, školski praznici*. Jesu li nam *praznici* u tom značenju potrebni? Dobar odgovor na to pitanje daju Rječnik hrvatskoga jezika (ur. J. Šonje), LZ „Miroslav Krleža“ i Školske knjige iz 2000., i Ivan Branko Šamija u svom Rječniku jezika hrvatskoga, Zagreb, 2012. Oni natuknicu *praznici* donose samo u množini temeljem njezine uporabe u hrvatskom jeziku. Definiraju ju neradnim službeno propisanim razdobljem u godini, navode istoznačnice *dopust, ferije* te izraze u kojima se pojavljuje: *školski ~, ljetni ~, zimski ~*.

Petar Bašić

petar.basic@kbf.unizg.hr

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.04>

OSVRTI

NAGRIZENA, ALI POSTOJANA BAŠTINA

P oput kiselih oborina što nagrizaju mramorje starih gradskih jezgri diljem Europe i svijeta, i hrvatski je jezik, taj Orlandov stup hrvatskog identiteta, izložen *kiselišu* iz mnogih smjerova. Višestoljetno sužanjstvo i podaništvo dugo su onemogućavali, a sve do danas usporavaju razvoj jezične kulture i (samo)svijesti unutar

hrvatskog jezičnog tkiva koje je u neizbježnosti globalizacije i umrežavanja zapalo u vrtlog opće anglofonizacije jezika i kulture na svim razinama.

Hrvatski jezik, za razliku od primjerice zapadnoslavenskih jezika, mora vojevati na još jednom bojištu, onom istočnom, na kojem mu se kroz prodor „narodne muzike“ nameće vulgarizacija. Na toj bojišnici primjetno je dezertstvo među mlađim govornicima, dok zrelo, a sve više i starije stanovništvo

pomodno *šera* sve što prepisivačko novinarstvo i izvjestiteljstvo unosi u hrvatski javni govor iz stranih izvora. Unatoč nepovoljnom omjeru snaga i višestruko brojnijim napadačima, hrvatski je jezik izvojevao nekoliko značajnijih pobjeda. Prije svega, hrvatski je jezik standardiziran i međunarodno priznat, pri čemu je njegova trojstvenost (izražena u *zlatnoj formuli ča-kaj-što*) ugrađena u jedinstveni standard koji razumije svaki govornik hrvatskog jezika u bilo kojem kutku Lijepe Naše. (Mesić, Nikolina, Kako je jezik preporodio narod, Prilika, br. 181., str. 11.)

Nadalje, hrvatski jezik je i jedan od službenih jezika Europske unije te je, podmetanjima unatoč, njegova neovisnost i jedinstvenost u svakom pogledu neupitna, kako u očima jezikoslovne znanosti, tako i u (geo)političkom, kulturološkom i svakom inom smislu. (Dunja Brozović-Rončević, Amir Kapetanović i Marko Tadić, *The Croatian language in the digital age*, Springer, 2012.). Nepotrebno je stoga naglašavati njegovu ravnopravnost bilo kojem drugom jeziku u okviru slavistike odnosno jezikoslovlja. Upisivanjem pojma *hrvatski jezik* u mrežnu riznicu Hrčka pronalazi se gotovo osamsto izvornih znanstvenih članaka (samo u 2019. njih četrdeset), dok će sintagma *Croatian language* u Googleovom *Znalcu* dati dvjesto sedamdeset i sedam tisuća rezultata (radova, poveznica, referenci). I unatoč tome što je i u digitalnim okvirima hrvatski jezik neupitna kategorija, postoje *sredstva* (kemijskim rječnikom *agensi*) koja ga sve učestalije i nasrtljivije natapaju i nagrizažu, pokušavajući (zasad još uvijek nedovoljno uspješno) osporiti njegovu jedinstvenost. Najizravniji primjer takvih djelovanja bio je (u hrvatskoj javnosti gotovo prešućen) imperijalistički govor srbijanskog ministra vanjskih poslova na 16. Međunarodnom slavističkom kongresu u Beogradu, u kolovozu 2018., na kojem je u svojem govoru istaknuo: „... stalni proces fragmenta-

cije srpskog jezika, gde se od zajedničkog i jedinstvenog jezičkog korpusa... opravdava stvaranje novih jezičkih varijeteta, koji se lingvistički ne razlikuju...“ (Dačić gleda na jezik srbijanskom imperijalnom optikom iz prošlog stoljeća, *Hrvatski tjednik*, br. 727., str. 7.). Dok su *izvanjska* osporavanja hrvatskog jezika očekivana, zabrinjava letargija i nebriga domaćih *kojekakovića* kojima hrvatski jezik uvijek biše, šatrovački rečeno, *začkoljica*, prepreka na putu do kakve sinekure. Ono što je prof. Nives Opačić prepoznala (a ne *detektirala*, kako je danas pomodno) kao nekritičko podilaženje sveprisutnom engleskom jeziku u javnoj pisanoj riječi i javnom govoru, a što je prozvala *bastardni* odnosno *hrensleski* (Hrvatski ni u zagradama, HSN, Zagreb, 2012., str. 5.), razgrnuo je i ogolio jednako takvo podilaženje njemačkom (i srpskom) jeziku početkom XX. st. Nikola Andrić. Stotinjak takvih javnih jezičnih zastranjenja (iz ondašnjih tiskovina) okupio je u Braniču jezika hrvatskoga, koji je Odio za bogoštovlje i nastavu Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade naredbom 29. svibnja 1911. preporučio „mladeži svih hrvatskih srednjih škola“, a naredbom 7. lipnja iste godine i „učiteljstvu nižih i viših pučkih škola“ te naložio „da se za svaku pučkoškolsku knjižnicu nabavi po jedan primjerak“. Koliko je *njemčarenje* (kako bi rekao Šenoa) bilo pomodno u tadašnjem društvu, svjedoči primjer slijepe primjene njemačkog posvojnog genitiva na imenovanje Prilaza Gjure Deželića, koji je jedno vrijeme neopravdano i neispravno nosio naziv *Gjure Deželića prilaz*. (Andrić, Nikola, Branič jezika hrvatskoga, Zagreb, 1911., str. 124.). Koliko god je smiješno čitati o *zavođenju* (umjesto uvođenju) Ustava (isto, str. 122.) ili *ubijstvima* (isto, str. 78.) u ondašnjem tisku, ne možemo ne primijetiti *agende*, *atačmente*, *benefite*, *feedbacke*, *gejmere*, *influncere* i štošta sličnog što je izrodila suvremena *hrensleština* u

našem javnom prostoru. Sve su to, naravno, već dobro opisane pojave, ali raširenost *happy houra* po kavanama ili *all-inclusive paket-aranžmana* u putničkih obrta trebala je odavno pozvati na žustar (nikako *promptan*) odgovor zakonodavca i kulturnih i znanstvenih ustanova. Zakon o jeziku konačno bi razriješio taj hrvatski jezični *gordijski čvor*. Ne samo da je pri tom potrebno uvesti hrvatski jezik kao obavezni kolegij na svim fakultetima i učilištima (barem u jednom semestru) radi stjecanja znanja za pravilno akademsko izražavanje (standardnim) hrvatskim jezikom (Mara Cvitanović, Kolegij hrvatskoga trebao bi biti na svim studijskim programima, Glas Koncila, br. 2335., str. 13.) ili povećati sramotno nisku (u odnosu na dvostruko ili trostruko veću mađarsku, francusku ili finsku) satnicu materinskog jezika u osnovnim i srednjim školama (Ivan Miklenić, Političari se odrekli hrvatskoga jezika?, Glas Koncila, br. 2350., str. 2.), nego je i nasušno potrebno zakonski priznati (institucionalizirati) njegov status, potvrđen u čl. 12. Ustava. Poput svake baštine, i jezik je potrebno njegovati, uzdržavati, ali i zaštititi. „O tebi ovisi jesam li grob ili riznica, govorim li ili šutim“ piše Paul Valéry (Dino Milinović, Kulturna baština: između civilizacije, identiteta i turizma, Vijenac, br. 647. – 648.) i baš zbog toga jeziku *nije svejedno* kanimo li poštapalicu *usput* (*budi rečeno*) zamijeniti *BTW-om* i sličnom *kreolštinom* (Domagoj Vidović, Jeziku nije svejedno. I u tome je problem, Hrvatsko slovo, god. XXV, br. 1280., str. 11.). Nije stoga poziv Petra Tyrana, glavnog urednika gradišćanskih Hrvatskih novina kako „sve moramo imati na našem jeziku, i čim već je toga i čim bolje“ nikakvo purističko prodikovanje, jur poziv na dosljednost. Koliko god je možda bilo mučno čitati o prizivu (apelu) Hrvata iz Corka o potrebi otvaranja škole na hrvatskom jeziku za tamošnju rastuću hrvatsku

zajednicu (Đurđica Ivanišević-Lieb, Eurostat objavio podatke o demografskim kretanjima u EU-u Pronatalitetna politika daje rezultate, Glas Koncila, br. 2335. str. 12.), istovremeno je takav priziv ne samo hvalevrijedan potez hrvatskih iseljenika, jur i znak (i dokaz) postojanja svijesti o važnosti materinjeg jezika. Veliki su napori za ravnopravnost hrvatskog u Bosni i Hercegovini. Iako mu je, kao službenom jeziku, ona zajamčena i Ustavom i zakonom, u praksi te ravnopravnosti nema, već se, primjerice, na Federalnoj televiziji nameće hibridni *BHS jezik, miks-jezik, od svakoga ponešto*. Ne pita se uzaludno Mario Grčević „kako će Hrvatska zaštititi hrvatski jezik u BiH, kada nije uspjela sačuvati ni Vijeće za normu hrvatskog standardnog jezika u Hrvatskoj?“ (Denis Derk, U Bosni se danas govori ‘miks-jezikom’, nema veze između zakona i prakse, Večernji list, br. 20012., str. 42.) jer i *u tom grmu leži zec*.

Ne treba se iščuđavati na nedavna prisvajanja dubrovačkih velikana hrvatske misli (od Držića do Boškovića) u nakladnom nizu: Deset vekova srpske književnosti ili knjizi prof. Bojović: Istorija dubrovačke književnosti, s obzirom na to da SANU dosljedno provodi svoje ciljeve, zacrtane u *Memorandumima*, dok hrvatska javnost odgovara mlako ili šuti (Marito Mihovil Letica, Zašto Srbija i dalje pati za hrvatskim Dubrovnikom, 18. svibnja 2020., www.hkv.hr/hrvatski-tjednik/34241-m-m-letica-zasto-srbija-i-dalje-pati-za-hrvatskim-dubrovnikom.html).

Valja istaknuti kako hrvatska filološka (napose ovaj ugledni časopis) i kulturna zajednica (Vijenac, Hrvatsko slovo) postojano ukazuje na pogubnost takve zapostavljачke jezične politike, ali i upućuje na prokušana i potvrđena rješenja. Ne možemo promicati našu bogatu kulturnu baštinu istovremeno zanemarujući jezik bez kojeg ta baština gubi svoje značenje, svoja obilježja i konačno – identitet. Prisvajanjem Dubrovnika, Srbija

pokušava prisvojiti njegovu jedinstvenu pojavu u kojoj se isprepleću jadranski (hrvatski) i sredozemni ([južno]europski), pomorski i trgovački, kulturni i diplomatski, katolički (katoličanstvo je bilo državna vjera Republike) identitet kakav nikada nije postojao ni u jednom kutku istočno od Drine. Dubrovčane nije dovoljno glavaševićevski osokoliti *Grad – to ste vi*, jur se treba latiti i Matoša koji nas upozorava da gradovi bez svojih pjesnika nisu gradovi (Nikolina Mešić, *Mogu li književnik i književno djelo*

postati junaci turističke ponude grada?, *Pri- lika*, br. 162., str. 16.).

Političke, jezične i (pseudo)akademske kisele kiše i dalje će padati po najvrjednijoj hrvatskoj baštini, trest će ju još mnogi potresi, no baš ju stoga, poput zagrebačke katedrale, trebamo nadograđivati, obnavljati, jednom riječju – *baštiniti*.

Dominik Tomić

dominiktomic848@gmail.com

<https://doi.org/10.22210/jezik.2022.69.05>

JOŠ JEDNOM O TISKANOM I MREŽNOM IZDANJU ŠKOLSKOGA RJEČNIKA

 godine 2019. na mrežne stranice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ) postavljen je Školski rječnik hrvatskoga jezika (dalje: Školski rječnik, Rječnik) (<http://rjecnik.hr/o-rjecniku.php>). Školski je rječnik postavljen i na Europski rječnički portal uz odobravanje kuratora iz Europske mreže za e-leksikografiju. Mrežno se izdanje Školskoga rječnika temelji na tiskanom izdanju istoga rječnika iz 2012. u suizdavaštvu sa Školskom knjigom, za koji je skupina autora i urednika dobila Nagradu Grada Zagreb za 2012. god. „za izniman rezultat u teorijski utemeljenom radu u promicanju znanosti u prosvjeti“ (<http://www.skupstina.zagreb.hr/-nagrada-grada-zagreba/1487>). Jednojezični je rječnik namijenjen učenicima viših razreda osnovne škole i srednjih škola, te svima koje zanima hrvatski književni (standardni) jezik. Školski se rječnik temelji na korpusu školskih udžbenika koju je prikupila, prema Predgovoru tiskanomu izdanju, Ljiljana Jojić. Tiskano je izdanje Rječnika iz 2012. sastavljeno na

osnovi određenih pravopisnih rješenja Vijeća za normu hrvatskoga standardnoga jezika i izdanja pravopisnih izdanja Školske knjige (Babić, Finka, Moguš, Ham). Međutim, sadašnje mrežno izdanje jednojezičnika iz 2019. usklađeno je s Institutovim Hrvatskim pravopisom i Hrvatskom školskom gramatikom.

Susrećemo u Rječniku određene nedosljednosti. Primjerice, u tiskanom i mrežnom izdanju Rječnika imamo kraticu *npr.* koja se piše rastavljeno kao u Babićevu i dr. pravopisu: „*npr.* kratica za na primjer“ (str. 401.), a u Institutovu pravopisu ovisno o surječju (kontekstu) navedena se kratica piše sastavljeno i rastavljeno: „*npr.* (naprimjer i na primjer)“ (str. 60., 305., 327.). Mijenjaju se djelomice i urednici. Glavna je urednica tiskanoga izdanja Dunja Brozović Rončević, a urednice Lana Hudeček i Milica Mihaljević, a mrežno izdanje uređuju Željko Jozić, Lana Hudeček, Milica Mihaljević.

U usporedbi s tiskanim izdanjem, mrežno unosi promjene unoseći ponajprije pravopisna preporučena rješenja iz Institutova pravopisa iz 2013. U tiskanom izdanju iz 2012. susrećemo, primjerice, riječi *pogrješka*, *strjelica*, *uvrjeda*, *vrjednovatelj* (Školski